

પ્રકરણ-૩ - શિક્ષણ

શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની ફરજ. ૧૬.

સમુચિત સરકાર અને સ્થાનિક સત્તામંડળોએ પ્રયત્ન કરવો જોઈશે કે તેમના દ્વારા ફંડ પૂરું પાડવામાં આવતી અને માન્યતાપ્રાપ્ત તમામ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા અશક્તબાળકોને સમાવેશી શિક્ષણ પૂરું પાડવામાં આવે અને આ હેતુસિદ્ધ કરવા માટે—

- (૧) પક્ષપાત (ભેદભાવ) વિના તેઓને પ્રવેશ આપવો જોઈશે અને બીજી વ્યક્તિઓને સમકક્ષ શિક્ષણ તથા રમતગમત અને મનોરંજન (આનંદપ્રમોદ)ની પ્રવૃત્તિઓ માટે સુવિધાઓ પૂરી પાડવી જોઈશે;
- (૨) મકાન, કેમ્પસ અને જુદી જુદી સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરવી જોઈશે;
- (૩) વ્યક્તિની જરૂરિયાતો અનુસાર વાજબી નિવાસી સગવડ પૂરી પાડવી જોઈશે;
- (૪) વ્યક્તિમૂલક અથવા અન્યથા પરિસ્થિતિમાં જેનાથી સંપૂર્ણ સમાવેશના ઉદ્દેશ સાથે સુસંગત હોય તેવા શૈક્ષણિક અને સામાજિક વિકાસમાં વૃદ્ધિ થાય તેવો જરૂરી આધાર પૂરો પાડવો જોઈશે;
- (૫) અંધ અથવા બધિર અથવા બંને હોય તેવી વ્યક્તિઓને શિક્ષણ સૌથી યોગ્ય ભાષામાં અને સંદેશાવ્યવહારની પદ્ધતિઓ અને સાધનો (માધ્યમ) દ્વારા આપવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવું જોઈશે;
- (૬) વહેલામાં વહેલી તકે બાળકોમાં ખાસ અધ્યયન (શિક્ષણ) સંબંધી અશક્તતા શોધી કાઢવી જોઈશે અને તે (આવી અશક્તતા) ચાલુ ન રહે તે માટે યોગ્ય શિક્ષણશાસ્ત્ર વિષયક અને બીજા પગલાં લેવા જોઈશે;
- (૭) દરેક અશક્તવિદ્યાર્થીના સંબંધમાં જ્ઞાન પ્રાપ્તિની કક્ષા અને શિક્ષણની પૂર્ણતાના સંદર્ભમાં ભાગીદારી, પ્રગતિ પર દેખરેખ રાખવું જોઈશે;
- (૮) અશક્તબાળકો અને સઘન જરૂરિયાતો ધરાવતા અશક્તબાળકોના પરિચરને પણ વાહનવ્યવહારની સુવિધાઓ પૂરી પાડવી જોઈશે.

સમાવેશી શિક્ષણને ઉત્તેજન આપવા અને તેને સુગમ બનાવવા માટે નિર્દિષ્ટ પગલાં. ૧૭.

સમુચિત સરકાર અને સ્થાનિક સત્તામંડળોએ, કલમ ૧૬ના હેતુ માટે, નીચેના પગલા લેવા જોઈશે:-

- (ક) અશક્તબાળકોનું વર્ગીકરણ કરવા માટે, દરેક પાંચ વર્ષમાં શાળાએ જતા બાળકોની મોજણી, તેમની ખાસ જરૂરિયાતો અને જેટલે અંશે તે જરૂરિયાતો પરિપૂર્ણ કરવામાં આવી છે તે શોધી કાઢીને કરવી જોઈશે :
પરંતુ આ અધિનિયમની આરંભની તારીખથી બે વર્ષની મુદતની અંદર પ્રથમ મોજણી કરવી જોઈશે.
- (ખ) શિક્ષક ખાનગી સંસ્થાઓની પૂરતી સંખ્યા ઊભી કરવી જોઈશે;
- (ગ) બોલચાલ વિનાની સાંકેતિક ભાષા (સાઈન લેંગ્વેજ)માં લાયક હોય તેવા અશક્તતા ધરાવતા શિક્ષકો સહિતના શિક્ષકો અને બૌદ્ધિક અશક્તબાળકોને શિક્ષણ આપવામાં તાલીમબદ્ધ થયા હોય તેવા શિક્ષકોને પણ તાલીમ આપવી જોઈશે અને તેમને નોકરીએ રાખવા જોઈશે;
- (ઘ) શાળા શિક્ષણની તમામ કક્ષાએ સમાવેશી શિક્ષણને આધાર આપવા માટે વ્યાવાસાયિકો અને કર્મચારીવર્ગ

(સ્ટાફ)ને તાલીમ આપવી જોઈશે;

- (ચ) શાળા શિક્ષણની તમામ કક્ષાએ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને આધાર આપવા માટે, સંસાધન કેન્દ્રોની પૂરતી સંખ્યા ઊભી કરવી જોઈશે;
- (છ) વાચા, સંદેશાવ્યવહાર અથવા ભાષાની અશક્ત વ્યક્તિઓની દૈનિક સંદેશાવ્યવહાર (સંચાર) ને લગતી જરૂરિયાતો પરિપૂર્ણ કરવા, પોતાની વાચાના ઉપયોગની વૃદ્ધિ કરવા માટે, સંદેશાવ્યવહાર, ભ્રેઈલ અને બોલચાલ વિનાની સાંકેતિક ભાષાના સાધનો (માધ્યમ) અને સ્વારૂપ સહિત યોગ્ય દલીલયુક્ત અને વૈકલ્પિક પદ્ધતિઓના વપરાશને ઉત્તેજન આપવું જોઈશે;
- (જ) પ્રમાણભૂત (આધારચિહ્નવાળા) અશક્ત વિદ્યાર્થીઓને અઢાર વર્ષની વય સુધી નિઃશુલ્ક પુસ્તકો, બીજી અધ્યયન સામગ્રી અને યોગ્ય સહાયભૂત સાધનો પૂરા પાડવા જોઈશે;
- (ઝ) પ્રમાણભૂત (આધારચિહ્નવાળા) અશક્ત વિદ્યાર્થીઓને યોગ્ય કિસ્સામાં શિષ્યાવૃત્તિ પૂરી પાડવી જોઈશે;
- (ટ) પરીક્ષા પ્રશ્નપત્ર પૂર્ણ કરવા માટે, વધારાનો સમય આપવો, લહિયો અથવા શ્રુતલેખકની સુવિધા, દ્વિતીય અને તૃતીય ભાષા અભ્યાસક્રમોમાંથી મુક્તિ જેવી અશક્ત વિદ્યાર્થીઓની જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવા માટે, પાઠ્યક્રમ અને પરીક્ષા પદ્ધતિ યોગ્ય ફેરફારો કરવા જોઈશે;
- (ઠ) શિક્ષણ (અધ્યપન) સુધારવા માટે સંશોધનને ઉત્તેજન આપવું જોઈશે; અને
- (ડ) ફરમાવવામાં આવે તેવા બીજા કોઈ પગલાં લેવા જોઈશે.

પ્રોથ શિક્ષણ. ૧૮.

સમુચિત સરકારે અને સ્થાનિક સત્તામંડળોએ અશક્ત વ્યક્તિઓને, પ્રૌઢ શિક્ષણ અને બીજી વ્યક્તિઓને સમકક્ષ નિરંતર શિક્ષણ કાર્યક્રમોમાં ઉત્તેજન આપવા, તેમને સુરક્ષિત રાખવા અને તેમની ભાગીદારીને સુનિશ્ચિત કરવા માટે પગલાં લેવા જોઈશે.